

התכנית לתואר שני במדיניות ותיאוריה של האמנויות M.A

ראש התכנית: ד"ר שאול סתר

ראש תחום האוצרות: גב' אילנית קונופני

רכז לימודי מוזיאולוגיה: ד"ר רועי ברנד

רכזת התכנית: גב' קרן כהן

טלפון: 02-5631584

דוא"ל: m.a.prg@bezalel.ac.il

בעת הזו נדמה כי הולך וגדל הפער בין המציאות לבין ייצוגיה. אין זה רק הפער בין המציאות כפי שהיא לבין תפיסתנו אותה אלא גם פער בין המציאות לדימויים הסובבים אותנו. דימויים אלה משמשים, בעת ובעונה אחת, תווך שמבעד לו אנו יודעים את העולם ומסך המונע מאיתנו גישה לעולם בממשותו. האמנות והתרבות מתמקמות במרחב זה שבין התווך למסך, החלון לוויולן, המראה למערה. כדי להבין כיצד פועלות האמנות והתרבות מתוך הדימויים ונגדם, איזו תמונת עולם הן מציגות בפנינו ואיזה עולם הן מסתירות מאיתנו או מבקשות לחשוף לעינינו, יש צורך בביתוח השוואתי, דיון תיאורטי, מחקר והכשרה בתחומי מחשבת האמנות העכשווית וביקורת התרבות. רכיביו של תחום הדעת של התכנית לתואר שני במדיניות ותיאוריה הם פילוסופיה של האמנות ואסתטיקה, אוצרות, מוזיאולוגיה ומדיניות תרבות, תיאוריה ביקורתית, היסטוריה וסוציולוגיה של האמנות והעיצוב — תחום הדעת שבו ניתן ליצירה האמנותית ולמעשה התרבותית פשר ובו נבחנו הדימויים והייצוגים המרכיבים את העולם המקומי והגלובלי.

התיאוריה של האמנויות היא מכלול המחשבה והכתיבה שנוצר בסמון ליצירה בדימוי ובחומר: החל באמנויות ואמנים שהמשיגו בלשונם את מעשיהם, דרך הכתיבה הביקורתית והמסאית על אודות האמנויות השונות, עבור בפעולה האוצרתית והמחקר האקדמי וכלה בנתיבי הרבים של השיח הציבורי שחג סביב למעשה היוצר. זאת מתוך ההכרה כי אין אמנות ללא שיח אמנותי, ואין תרבות ללא ביקורת תרבות.

התכנית לתואר שני במדיניות ותיאוריה של האמנויות היא תכנית עיונית ומחקרית שמשלבת לימודי אוצרות וביקורת. היא מתקיימת באקדמיה לאמנות ועיצוב כתכנית שקרובה לעשייה האמנותית העכשווית, לאתר הלימוד שלה ולסדנה שבה היא מתהווה. זוהי תכנית יחידה מסוגה שעוסקת בקשר שבין התיאוריה של האמנות לפרקסיס האמנותי על אגפיו השונים — היצירתי, האוצרותי והביקורתי. התכנית מכשירה חוקרים וחוקרות בתחומי האמנות העכשווית והתרבות החזותית ואנשי ונשות מקצוע בתחומי האוצרות, המוזיאולוגיה והכתיבה על אמנות. לתכנית פן מעשי — פרקטיקה אוצרתית וכתיבה ביקורתית ומסאית על אמנות; ופן עיוני — לימודי תיאוריה ביקורתית, פילוסופיה וסוציולוגיה של האמנות ואמנות העכשווית. התכנית יוצרת סביבה אקדמית עדכנית ומרחב יצירתי שוקק של מחקר ופעולה בשדה האמנות העכשווית בישראל ומחוצה לה.

מרכיבי התכנית

הלימודים בתכנית נערכים יומיים בשבוע. יום אחד מוקדש ללמידה עיונית אקדמית, דרך מספר מצומצם של מבואות ייחודים לתואר השני ושורה של סמינרים שמעמיקים בחקר התרבות והאמנות ומתקיימים בקבוצות למידה קטנות. יום לימודים שני מוקדש לסדנאות בנושאי האוצרות והכתיבה שמשלבות תיאוריה ופרקטיקה, סדנאות שחוברות לידע המקצועי האצור במחלקות השונות בבצלאל וכוללות גם יציאה מן הקמפוס לאתרי לימוד נוספים.

מגוון הקורסים הרחב וצורות הלימוד השונות מאפשרים לסטודנטים של התכנית לפתח את כיוון המחקר וההתמחות שמעניין אותם. קבוצות לימוד קטנות והנחיה אישית מובילות ליצירת קשרים פרטניים בין סטודנטיות וסטודנטים ומרצות ומרצים. לתכנית שני מסלולים: מסלול מחקר, שבו כותבים תזת אם איי, ומסלול לא מחקר, שבו לא כותבים תזה. העבודה על התזה — משלב הרעיון, דרך גיבוש הצעת המחקר, מציאת מנחה ועבודה על הפרקים השונים — נעשית בהדרכה צמודה של מרצות ומרצים בתכנית.

התכנית מיועדת לבוגרות ובוגרי תואר ראשון בבצלאל ובמוסדות אחרים לאמנות ולעיצוב וכן לבוגרות ובוגרי תואר ראשון במדעי הרוח והאמנויות באוניברסיטאות השונות שמעוניינים להעמיק בלימודיהם, לפתח כלים לחשיבה תיאורטית, להתמחות באוצרות וביקורת ולעסוק בסוגיות הבוערות של האמנות והתרבות בנות זמננו. הסטודנטים בתכנית מגיעים ממגוון עיסוקים ומעגלים חברתיים: כמה מהם סיימו זה עתה תואר ראשון, ואחרים כבר עובדים ועובדות במוסדות תרבות, אמנות וחינוך.

סגל המרצים והמרצות

ד"ר בן צבי טל	פרופ' פימנטל דרור
ד"ר ברנד רועי	קונופני אילנית
ד"ר הנדל אריאל	קזין ארנה
ד"ר הרץ גל	ד"ר קיסר חגית
ד"ר כנעני עפרי	ד"ר קרמניצר יובל
כהן שניידרמן הילה	
נלטון נירית	
פרופ' סלה אשר	
ד"ר סתר שאול	

תקופת הלימודים

הלימודים יתקיימו בימי רביעי וחמישי בקמפוס בצלאל ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל במרכז העיר ירושלים.

היקף הלימודים

החל משנת הלימודים תשפ"ה מבנה תכנית הלימודים השתנה. השינוי בא לידי ביטוי גם בהיקף הלימודים וזאת בהתאם לשנת התחלת הלימודים בפועל בהתאם לפירוט הבא:

סטודנטים ות שהחלו לימודיהם עד שנת הלימודים תשפ"ג (כולל):

הדרישות הלימודיות כוללות 48 נ"ז במסלול המחקרי / ו-52 נ"ז במסלול הלא מחקר.

סטודנטים ות שהחלו לימודיהם בשנת הלימודים תשפ"ד:

הדרישות הלימודיות כוללות 48 נ"ז במסלול המחקרי ושאינו מחקר.

סטודנטים ות שהחלו לימודיהם החל מתשפ"ה

הדרישות הלימודיות כוללות 42 נ"ז במסלול המחקרי ושאינו מחקר.

דרישות התוכנית למעבר משנה לשנה וקבלת תואר מוסמך

מעבר משנה א' לשנה ב' מותנה בנוכחות הסטודנט/ית בכל הקורסים אשר הוגדרו במערכת לימודיו, בעמידה בכל החובות, ובקבלת ציון ממוצע של 75 לפחות (עבור המשך לימודים במסלול הלא מחקר) או 90 לפחות וציון 90 ומעלה בעבודה סמינריונית (עבור המשך לימודים במסלול המחקר).

לצורך קבלת תואר M.A, יהא על הסטודנט/ית:

- לצבור את מלוא נקודות הזכות הנדרשות בהתאם למחזור ומסלול הלימודים אליו שייך הסטודנט/ית.
- לעמוד בדרישות פרויקטי הגמר, כמפורט בהמשך.
- להגיש 2 עבודות בהיקף סמינריון ל-2 הסמינרים הנלמדים בתכנית.
- לעמוד בכל הדרישות המנהליות הנדרשות מסטודנט/ית בבצלאל.

פרויקט גמר

על כלל הסטודנטים. ות לבחור פרויקט גמר קבוצתי ופרויקט אישי / תזה.
כל פרויקט מקנה 6 נ"ז והוא חלק אינטגרלי מחובות התכנית.

פרויקט גמר קבוצתי, 6 נ"ז

מנחות: אילנית קונופני / ארנה קזין

פרויקט הגמר מתייחס להיבט מעשי של הלימודים. על כלל הסטודנטים/ות לבחור פרויקט גמר קבוצתי אחד מבין שתי אפשרויות הבאות:

- פרויקט גמר – אוצרות עכשווית
- פרויקט גמר – גיליון

פרויקט גמר אישי / תזה - סמינר מתודולוגי + הנחייה אישית, 6 נ"ז

מנחים: ד"ר אריאל הנדל, ד"ר טל בן צבי, ד"ר יובל קרמניצר וד"ר חגית קיסר

על כלל הסטודנטים. ות לעשות פרויקט גמר אישי: פרויקט שאינו תזה במסלול הלא מחקרי או תזה במסלול מחקרי.

התזה במסלול המחקרי

סטודנטים שהשלימו את הלימודים בשנה א' בציון ממוצע של 90 לפחות בכל קורסי החובה וציון 90 בעבודה סמינריונית רשאים להירשם למסלול מחקרי בשנה ב'. הנחיית התזה תיעשה במסגרת קורס פרויקט הגמר האישי. במידת הצורך תינתן גם הנחייה חיצונית. היקף עבודת התזה יהיה עד 80 עמודים (22,000 סימני דפוס).

שינויים בידיעון בצלאל

התכנית והאקדמיה רשאיות לערוך שינויים ותיקונים בתכנים המופיעים בידיעון זה, להוסיף עליהם, לגרוע מהם או לבטלם בכל עת במהלך שנת הלימודים. הודעה על כל שינוי שכזה תפורסם במודעות בלוחות התכנית או בדרך ראויה אחרת. השינויים מחייבים את כלל הסטודנטים/ות גם אם נקבעו או נכנסו לתוקף לאחר שהחלו את לימודיהם.

מבנה התוכנית

מבנה תכנית הלימודים לסטודנטים. ות שמתחילים לימודיהם.ן בתשפ"ו

שנה א'

2 קורסי מבוא שנתיים = 4 ש"ש 8 נ"ז

2 סמינר בחירה = 4 ש"ש 8 נ"ז

4 סדנאות = 8 ש"ש 14 נ"ז

סה"כ = 15 ש"ש = 30 נ"ז

שנה ב'

פרויקט גמר קבוצתי = 3 ש"ש 6 נ"ז

סמינר מתודולוגי פרויקט אישי / תזה = 3 ש"ש 6 נ"ז

סה"כ = 6 ש"ש = 12 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול המחקרי/ שאינו מחקרי: 21 ש"ש = 42 נ"ז.

עמידה בדרישות פרויקטי הגמר והתזה מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

מבנה התוכנית

מבנה תכנית הלימודים לסטודנטים. ות שהחלו לימודיהם בתשפ"ה

שנה א'

2 קורסי מבוא שנתיים	=	4 ש"ש	8 נ"ז
2 סמינר בחירה	=	4 ש"ש	8 נ"ז
קורסי בחירה	=	3 ש"ש	6 נ"ז
סדנאות	=	4 ש"ש	8 נ"ז

סה"כ 15 ש"ש = 30 נ"ז

שנה ב'

פרויקט גמר קבוצתי	=	3 ש"ש	6 נ"ז
סמינר מתודולוגי פרויקט אישי / תזה	=	3 ש"ש	6 נ"ז

סה"כ 6 ש"ש = 12 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול המחקרי/ שאינו מחקרי: 21 ש"ש = 42 נ"ז.

עמידה בדרישות פרויקטי הגמר והתזה מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

מבנה התוכנית

מבנה תכנית הלימודים לסטודנטים. ות שהחלו לימודיהם בתשפ"ד

שנה א'

2 קורסי מבוא שנתיים	4 ש"ש =	8 נ"ז
2 קורסי מבוא סמסטריאליים	2 ש"ש =	4 נ"ז
1 סמינר בחירה	2 ש"ש =	4 נ"ז
קורסי בחירה	2 ש"ש =	4 נ"ז
מעשה האוצרות א+ב	2 ש"ש =	4 נ"ז
סדנת תערוכות	2 ש"ש =	4 נ"ז

סה"כ 14 ש"ש = 28 נ"ז

שנה ב'

1 סמינר בחירה	2 ש"ש =	4 נ"ז
קורסי בחירה	2 ש"ש =	4 נ"ז
סמינר מתודולוגי פרויקט אישי / תזה	3 ש"ש =	6 נ"ז
פרויקט גמר קבוצתי	3 ש"ש =	6 נ"ז

סה"כ 10 ש"ש = 20 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול המחקרי/ שאינו מחקרי: 24 ש"ש = 48 נ"ז.

עמידה בדרישות פרויקטי הגמר והתזה מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

מבנה התוכנית

סטודנטים.ות אשר החלו לימודיהם עד תשפ"ג (כולל) נדרשים להשלים 48 נ"ז במסלול מחקרי / 52 במסלול שאינו מחקרי.

מבנה התכנית יקבע בהתאמה ובאישור וועדת הוראה

פירוט הקורסים - שנה א'

לימודי מבוא

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
מבוא למחשבת האמנות העכשווית א'	ד"ר שאול סתר	2 נ"ז
מבוא לאמנות ואוצרות עכשווית א'	נירית נלסון	2 נ"ז
מבוא למחשבת האמנות העכשווית ב'	ד"ר שאול סתר	2 נ"ז
מבוא לאמנות ואוצרות עכשווית ב'	נירית נלסון	2 נ"ז

סמינרי בחירה

על כל סטודנט /ית בשנה א' ללמוד 2 סמינרי בחירה

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
קולנוע ופשיזם	פרופ' אשר סלה	4 נ"ז
דיסטופיות: הדמיון הפוליטי ומגבלותיו	ד"ר גל הרץ	4 נ"ז
פנומנולוגיה ואמנות	פרופ' דרור פימנטל	4 נ"ז
אמנות חיים	ד"ר רועי ברנד	4 נ"ז

לימודי פרקטיקה

על כל סטודנטית בשנה א' ללמוד 14 נ"ז לימודי הפרקטיקה

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
מנגנונים מוזיאליים	ד"ר עפרי כנעני	4 נ"ז
סדנה בכתיבה על אמנות	ד"ר שאול סתר	4 נ"ז
סדנה באוצרות: מושג + אתר	הילה כהן שניידרמן	4 נ"ז
סדנת מחקר	ד"ר טל בן צבי	2 נ"ז
סה"כ		30 נ"ז

פירוט הקורסים – שנה ב *

*סטודנטים שחלו לימודיהם עד תשפ"ד (כולל) המערכת תתואם אישית בתאום עם וועדת הוראה.

פרויקט גמר

על כל סטודנטית לבחור פרויקט קבוצתי 1 + פרויקט אישי/ תזה

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
פרויקט קבוצתי – אוצרות עכשווית	אילנית קונופני	6 נ"ז
פרויקט קבוצתי- "גיליון"	ארנה קזין	6 נ"ז
פרויקט אישי / תזה – סמינר מתודולוגי והנחייה אישית	ד"ר אריאל הנדל ד"ר טל בן צבי ד"ר יובל קרמניצר ד"ר חגית קיסר	6 נ"ז
סה"כ		20 נ"ז

שימו לב:

1. סטודנטים ות בפיצול לימודים שהתחילו את הלימודים בתשפ"ה בימי רביעי, ישלימו בתשפ"ו את ימי חמישי של שנה א'.
  2. פרויקטי הגמר ייעשו בשנה האחרונה של למידת הקורסים בתכנית.
- * כל בקשה לתכנית אחרת תוגש ע"י הסטודנטית דרך רכזת התכנית לבדיקה ואישור של ועדת הוראה.

רשימת הקורסים

לימודי מבוא

מבוא למחשבת האמנות העכשווית א + ב

ד"ר שאול סתר

4 ש"ס, 4 נ"ז

קורס המבוא התיאורטי של התכנית יפגיש בין חטיבות נבחרות בתיאוריה הביקורתית לבין סוגיות מרכזיות באמנות העכשווית. בבסיסו תוצב שאלת היחסים בין התיאוריה לפרקטיס - כשאלה של המחשבה החברתית הביקורתית, ממרקס ואילך, שעוסקת בקשר בין המשגה תיאורטית לבין פעולה פוליטית וטרנספורמציה חברתית; וכן שאלה של האמנות העכשווית שבה העשייה האמנותית מעוצבת מתוך אופני המחשבה והביקורת המתקיימים בה. במהלך הקורס נדון במורשת המודרניזם והאוונגרד, בחברת הראווה ובתרבות ההמונים; בדימוי כאשלייה, ראוה או אידיאולוגיה ובאנטי-דימוי כאפשרות אמנותית; בקטגוריה של העכשווי; בסינגולריות בין אוניברסליזם ופוליטיקת זהויות; בשאלת המדיום ובמצב הפוסטמודרניזם; במעמד האובייקט ובאמנות השתתפותית; ובפוסטקולוניאליזם, בגלובליזציה של עולם האמנות ובאפיסטמולוגיות מן הדרום הגלובלי.

מבוא לאמנות ואוצרות עכשווית א + ב

נרית נלסון

4 ש"ס, 4 נ"ז

הקורס מבקש לבחון את מהלכי העשורים האחרונים באמנות באמצעות התבוננות בשלוש זירות השלובות זו בזו: המעשה האמנותי, הפרקטיקה האוצרותית והשאלות התיאורטיות שעומדות בבסיסם. אמנות עכשווית אינה עוקבת אחר מהלך היסטורי קווי. התיאורטיקנית סוּטלנה בויס, למשל, קוראת לנו לחשוב על אמנות עכשווית שלא מבעד למסלולו של החייל במשחק השחמט אלא דווקא לזה של הסוס שמתקדם ישר ואז נע הצידה. התקדמות בזיג זג מפנה את תשומת הלב לא רק לדרך הראשית אלא גם לתעלות שבצידיה. האוצרות עוקבת אחר מסלוליה של האמנות העכשווית ומכאן שהאוצרים והאוצרות נדרשו לחשוב על הפרקטיקה מחדש וגם להקנות לה תצורות שונות. האוצרות שנוּלדה מ"דאגה" לחפצים – מהפועל הלטיני *curare* – הרחיבה את "עשיית התערוכות" למקצוע החובק תיאוריה ופרקטיקה. בתקופתינו היא נעה בין חללים מוזיאליים למרחבים ציבוריים ועוברת מהתבוננות מהצד אל חוייה אקטיבית והשתתפותית.

במבוא לאמנות ולאוצרות עכשווית נדון בכל אלה דרך סוגיות של זהות, מגדר, תפיסות של גוף וגוף בחלל – בפרפורמנס, באמנות השתתפותית ובאמנות פמיניסטית עכשווית. נעסוק בשחורות, בדרום הגלובלי, בשינוי במעמד האובייקט ויחסנו לסביבה הטבעית, הפנימית והוויזואלית. המעקב אחר מושגים אלה בשיח האמנותי והאוצרותי יאפשר מבט פורמלי על שדה האמנות שבו אנו פועלים.

סמינרים

דיסטופיות: הדמיון הפוליטי ומגבלותיו

ד"ר גל הרץ

4 ש"ס, 4 נ"ז

בעוד שאוטופיות מציגות חזיונות של עתידים אידיאליים, דיסטופיות – החל מ"מסעות גוליבר" של סוויפט, דרך הספר "ילדי האדום" של פי די ג'יימס ועד "משל הזרע" מאת אוקטביה באטלר – בוחנות את הכישלונות, הפרדוקסים וההשלכות הבלתי צפויות של פרויקטים פוליטיים. ברגע הדיסטופי הנוכחי דומה שהבעיה אינה שאין די חזונות אופטימיים לגבי העתיד, אלא הממד ההרסני המתגלה בדרך להגשמתם. יצירה דיסטופית אינה מסתכמת בהצגת מבט עגום ביחס לעתיד, אלא מדגימה את הפוטנציאל השלילי של הדמיון הפוליטי – על משטרי הייצוג והמנגנונים התרבותיים שעליהם הוא מבוסס. בסמינר נקרא יצירות ספרותיות, נאזין ליצירות מוזיקליות ונצפה בסרטי קולנוע דיסטופיים; ננתח פרקטיקות אמנותיות עכשוויות ונבחן פרויקטים אוצרותיים העוסקים בדיסטופיה של זמננו.

קולנוע ופשיזם

פרופ' אשר סלה

4 ש"ס, 4 נ"ז

הסמינר עוסק ביחסים בין אידיאולוגיה וקולנוע, על סמך בחינה ביקורתית של המקרה האיטלקי. במהלך הסמסטר נדון בסרטים עלילתיים ודוקומנטריים שהופקו בעידן הפשיסטי (1922-1945). נתמקד גם ביצירה הקולנועית באיטליה ובעולם המתארת את המשטר הפשיסטי ומתמודדת עם מורשתו לאחר מלחמת העולם השנייה, מהזרם נאו-ראליסטי ועד הקולנוע העכשווי. כיצד משטרים פשיסטים משתמשים בקולנוע ככלי של פרופגנדה? מה ההבדל בין אמנות מגויסת לבין אמנות מתגייסת? איך ההיסטוריה משתקפת בקולנוע ומה השימוש שנעשה בה? אלה חלק מהשאלות שיעמדו לדיון בליווי הקרנת סרטים וניתוחם.

פנומנולוגיה ואמנות

פרופ' דרור פימנטל

4 ש"ס, 4 נ"ז

הפנומנולוגיה מהווה את אחד מזרמי המחשבה העיקריים בהגות העכשווית. ככזו, היא ניחנת בכוח הסברי רב, ובכלל זה גם בנוגע לאמנות. תחילה נתוודע למושגי המפתח של השיח הפנומנולוגי, כמו צמצום, הינתנות, מתן, תופעה, עולם החיים, חוויה והוויה, ואחר כך למונחים הקשורים לדיון הפנומנולוגי באמנות. השאלה העיקרית שאותה נברר היא האם האמנות היא בבחינת ייצוג גרידא, או שמא יש לראות בה הופעה של הדבר עצמו. בהקשר זה נתחקה אחר האופנים השונים שבהן נחשבת האמנות דרך הפריזמה הפנומנולוגית בהגותם של הוסרל, אינגרדן, היידגר, דרידה, שפירו, ארנדט, מרלו-פונטי ומריון. לאור זאת נבחן עבודות אמנות משל מונה, סזאן, פיקאסו, מירו, קליי, רותקו והוקני, וכן עבודות אמנות ישראליות משל סיגלית לנדא, דגנית ברסט, דליה אמוץ, מיכה אולמן, גבי קלזמר, יעקב דורצ'ין, נחום טבת ודוד גינתון.

אמנות חיים
ד"ר רועי ברנד
4 ש"ס, 4 נ"ז

אמנות, במובנה הרחב ביותר, היא הדרך שבה אנחנו מייצרים את עצמנו — מעצבים את חיינו כאינדיבידואלים וכחברה. אמנות איננה רק מה שרואים במוזיאון; זהו רק קצה הקרחון והוא לעיתים מטעה. אמנות כוללת את מכלול היצירה האנושית — הערים שאנחנו בונים, המוזיקה שאנחנו שומעים, הסיפורים שאנחנו מספרים, הבגדים שלנו, הטכנולוגיות או אמצעי התקשורת. האמנות היא המדיום דרכו אנחנו נותנים צורה למכלול החיים האנושיים.

בסמינר זה נרצה לעקוב אחר הריבוי והגיוון של אמנויות ושל צורות חיים ולעמוד על היחסים המיוחדים ביניהן. כיצד צורת חיים מתעצבת כתרבות ואיך האמנות של קבוצה מסוימת משקפת מבנים של רגש ושל מחשבה? נרצה לעבור ממחשבה בינארית של "אנחנו" ו"הם" למחקר של צורות היברדיות שבהן המערב והמזרח, העולם הראשון (השני) והשלישי, המסורתי או הריטואלי אל מול החדשני והווירטואלי מתערבבים זה בזה. נקרא יחד טקסטים שמבטאים את הייחוד והריבוי כמו גם את המשותף העמוק, ונחקר אמניות, יצירות ותערוכות שמנסחות זאת דרך חוויה, מחשבה, מחקר וחושניות חדשה.

קורסי בחירה

אמנות בקונטקסט
נירית נלסון
2 ש"ס, 2 נ"ז

* הקורס יתקיים בסמסטר א' בימי שישי, בתל אביב, אחת לשבועיים

הקורס פתוח עבור סטודנטים בפיצול לימודים שהחלו לימודיהם עד שנת הלימודים תשפ"ה (כולל) חקוקים להשלמת נקודות בחירה.

הקורס מציע מבט על שדה האוצרות לגווניו, ודיון על האפשרויות שבפעולה האוצרותית. המפגש עם התערוכות בשטח, בזמן אמת, יאפשר לנו לבחון את כל מרכיבי התערוכה: מבחינה רעיונית - גיבוש הרעיון, ניסוח הקונספט, בחירת שם התערוכה, הטקסט המלווה אותה; ומבחינה טכנית — תפיסת החלל, תנאי ההצבה וכדומה. לשם כך בכל מפגש נבחן מקום ותערוכה אחת. לעיתים ניפגש עם אוצרים/ות ואמנים/ות כדי לקבל מידע ולהכיר גישות שונות ממקור ראשון. במהלך הקורס נוכל לבחון את המכנים המשותפים ואת ההבדלים בין מוזיאונים, גלריות, יוזמות עצמאיות וחללי תצוגה אלטרנטיביים וכן בין תערוכות קבע לתערוכות מתחלפות; תערוכות קבוצתיות ותערוכות יחיד. נדון באופני הגילום של אידיאולוגיה במרחב ובמכלול החלטות האוצרותיות הנוגעות להבניית הרעיון האוצרי במדיומים השונים שבהם הוא מתממש. נעסוק בתפקיד המוזיאון במערך הציבורי ובמעמדו של האוצר כסוכן של רעיון.

לימודי פרקטיקה

מנגנונים מוזיאליים

ד"ר עפרי כנעני

4 ש"ס, 4 נ"ז

הקורס יתמקד במוזיאונים כאתרים אפיסטמולוגיים, המאפשרים התבוננות וחקירה של הנחות היסוד המרחביות, הזמניות והאידיאולוגיות שעליהן מושתת המוזיאון הציבורי. מטרת הקורס היא כפולה: ראשית, נעיין בטקסטים וביצירות אמנות שיאפשרו לנו לפתח מבט ביקורתי על המנגנונים המוזיאליים הקושרים בין כוח, ידע וזהות. שנית, נתנסה בפרקטיקות מבוססות תנועה, קול ועבודה קולקטיבית, שדרכן נוכל "להפעיל" את המנגנונים המוזיאליים ולדמיין כיצד יוכלו להפוך לכלי כיבול לחשיבה, חוויה ועשייה המזמנות סוגות שונות של ידע והקשרים חברתיים. באמצעות קריאה ודיון לצד עבודה סדנאית נתחכה אחר המקורות ההיסטוריים והאידיאולוגיים של המוזיאון הציבורי, נכיר מגמות עכשוויות במוזיאולוגיה חדשה, נתוודע למפנים מרכזיים באוצרות המוזיאליים ונבחן את משמעויותיהן העתידיות בעידן של רשתות מידע ובינה מלאכותית.

סדנה בכתיבה על אמנות

ד"ר שאול סתר

4 ש"ס, 4 נ"ז

כתיבה על אמנות חזותית מובנת היום לרוב על-פי הדגם של ביקורת האמנות: כתיבה על מושא אמנותי קיים משכבר, סגור וחתום, שאותו יש לתאר, לנתח ולפרש, למקם בהקשרו החברתי והתרבותי ולהעריך. אולם למעשה קיימות סוגות שונות של כתיבה על החזותי, וכל אחת מהן משרטטת אחרת את אופן ההסמכה של סימן לדימוי, צורה לתוכן ואמנות לעולם. בסדנה זו נעסוק בסוגות השונות של הכתיבה על וסביב אמנות - טקסט קיר, טקסט קטלוגי, ביקורת, מסה עיונית, מסה אישית; וכן כתיבה בתוך המעשה האמנותי עצמו, וכתיבה של אמניות ואמנים לצד מעשה היצירה. נקרא טקסטים שנכתבו בסוגות הללו, נשאל על מאפייני כל אחת מהן, על ההבדלים ביניהן והטעמים לכתיבה בהן ועל הנחות היסוד האפיסטמולוגיות והלשוניות שעומדות בבסיסן. בתוך כך, נעסוק בפולמוס הביקורת, במעמדה של הביקורת הממוסדת בעידן הרשת וביחסים בין ביקורת אמנות, ביקורת החברה והתיאוריה הביקורתית. במהלך הסדנה הסטודנטים יתנסו בכתיבה על אמנות בסוגות שונות.

סדנה באוצרות:

"מושג+אתר"

הילה כהן שניידרמן

4 ש"ס, 4 נ"ז

למעשה האוצרותי תמיד יש זמן ותמיד יש מקום. בקורס נתבונן ונחקור שתי נביעות מהן צומחת הפעולה האוצרותית: המושג — הדקדוק הפנימי של האוצר, נציג לרוח הזמן; והאתר — הקונטקסט שממנו צומחת הפעולה האוצרותית ואליו היא מיועדת. על שתי הנביעות להשתרג יחד באוצרות של תערוכה, על אחת כמה וכמה באוצרות שמובילה מוסד אמנותי. שם הקורס שואב השראה מהתערוכה המכוננת "מושג+אינפורמציה" שאצר יונה פיישר במוזיאון ישראל בשנת 1971, תערוכה שבישרה את כניסת האמנות המושגית אל השדה המקומי. הקורס יצביע על הצורך לנטוע את המחשבה המושגית בתוך תנאים קונקרטיים שמעניקים הקשר ממשי לפעולה האוצרותית.

סדנת מחקר
ד"ר טל בן צבי
2 ש"ס, 2 נ"ז

מטרת הסדנה היא הבנה של עקרונות המחקר האקדמי בתחומי התרבות החזותית בכלל והאמנות העכשווית בפרט. במהלכה תיערך היכרות עם תחומי הדעת השונים של התכנית, הבנה עקרונית של מהי שאלת מחקר בתחומי התרבות החזותית, חיפוש במאגרי מידע, קריאה וניתוח של חומרים אקדמיים, גישה לחומרי ארכיון, ריאיונות עם אמנים. ות וביקורי סטודיו, כללי הכתיבה האקדמית, הדרכה מעשית לכתיבתה של עבודת מחקר.

פרויקט גמר

פרויקט גמר – "אוצרות עכשווית" בהנחיית אילנית קונופני

בקורס נחשף לפרקטיקות מגוונות של אוצרות עכשווית (מתערוכה פיזית ועד פורמטים דיגיטליים), נתרגל ניסוח הצעה לתערוכה ומימושה הלכה למעשה - גיבוש הרעיון האוצרותי, כתיבה אוצרותית, בחירת יצירות, קיום ראיונות וטיפוח קשרי עבודה שוטפים עם אמניות ואמנים. נעסוק בהיבטים הפקטיים של אוצרות תערוכה כגון ניהול לוחות זמנים, בניית תקציב, גיוס משאבים, יחסי ציבור, פרסום, עיצוב ותכנון הצבה.

פרויקט הגמר באוצרות עכשווית יכול להתבצע באופן אישי או קבוצתי באישור ראש התכנית וראש תחום אוצרות בתכנית. התערוכות יוצגו בגלריות של בצלאל או בחללים חיצוניים.

תערוכות קודמות בקורס הוצגו בבצלאל, בבית הנסן, במוזיאון פתח תקווה ובמוזיאון ישראל במסגרת פרויקט מציאות רבודה.

פרויקט גמר – "גיליון" בהנחיית ארנה קזין

בפרויקט גמר זה יכתבו ויערכו הסטודנטיות והסטודנטים גיליון נושא של כתב עת ביקורתי על אמנות, יצירה וחברה, תוך שיתוף פעולה עם מחלקות היצירה בבצלאל. משתתפות הפרוייקט ומשתתפיו יבחרו סוגיה שמרתקת אותם ויתמקדו בה. יחד ילמדו את הנושא כפי שהוא בא לידי ביטוי בעבודות הסטודנטים במחלקות היצירה, ידונו בו, ויכתבו עליו במגוון סוגות של כתיבה על אמנות: רשימות ביקורת, רשימות דיוקן, רשימה על תופעה בשדה היצירה בבצלאל ומחוצה לה, מסה או מאמר תיאורטי, ריאיון עם יוצרים, מסה ויזואלית.

במשך השנה תיערך במסגרת פרויקט הגמר עבודה אינטנסיבית ואינטימית על גיליון אחד של "גיליון" – עם ישיבות מערכת, יציאה לשטח, ביקור במחלקות, שיחות עם יוצרות ויוצרים, והרבה כתיבה ועריכה. פרויקט הגמר "גיליון" הוא הזדמנות להתנסות בכתיבה ובעריכה של כתב עת ביקורתי על אמנות ותרבות, ובכלל זה התנסות בהפקה לדפוס ובפרסום, ובשיחה שמתגלגלת בעקבותיו. ה"גיליון" יופיע בדפוס ויהיה מוכן לתערוכות הבוגרות/ים בבצלאל תערוכת הגמר.

פרויקט גמר אישי / תזה (סמינר מתודולוגי + הנחייה אישית) מנחים: ד"ר אריאל הנדל, ד"ר טל בן צבי, ד"ר יובל קרמניצר, ד"ר חגית קיסר

הסטודנטים. ות בתכנית ילמדו בשנה ב' קורס שנתי של פרויקט גמר אישי. הקורס יתקיים בשני משורים: האחד - שני סמינרים סמסטריאליים, תוכניים ומתודולוגיים, שיונחו כל סמסטר על-ידי זוג מרצים. במקביל, הסטודנטים. ות יתחלקו בין מרצי הקורס להנחה לפרויקט גמר אישי שאותו יפתחו במהלך השנה. הפרויקט יכול לקחת צורות שונות: תזת אם איי מחקרית, מחקר אוצרותי שסופו בתערוכה וקטלוג, או מחקר שאיננו תזה. העבודה על פרויקט הגמר האישי תהיה מתודולוגית ותוכנית, ותיעשה הן בקורס עצמו הן מחוצה לו, בהנחייה האישית. בסוף סמסטר א' תיערך הגשת אמצע של הפרויקטים, ובסוף השנה - יום ביקורות.

סמסטר א' מה שנשאר: זיכרון, מקום, חומר ד"ר טל בן צבי, ד"ר אריאל הנדל

קורס זה יתקיים כסמינר תיאורטי ופרקטי, המתמקד בסוגיות הנוגעות לאוצרות עכשוויות, אמנות והקשר שבין זיכרון קולקטיבי, דימויים ושאריות חומריות.

לאור מצב המלחמה המתמשך, ובמלאת שנתיים לשבעה באוקטובר 2023, הסמינר יעסוק במה שנותר ובמה שנחרב. הלמידה המשותפת תיעשה לאורך שני צירים של מחשבה ומחקר. הציר הראשון ישאל על מושג הזיכרון הקולקטיבי כמפתח לשאלת מקומו של הדימוי בעת הנוכחית, ואילו הציר השני יתמקד בממדים החומרניים של ההריסות ושל השאריות.

לאור ההצפה החזותית של מצבי קיצון אנושיים מאזורי הלחימה, חוזר מושג הזיכרון הקולקטיבי להיות כלי מרכזי בהבנה ובפרשנות של אותם דימויים בהם צפינו בזעזוע כולנו. במהלך השנתיים האחרונות צפינו בארגון מחדש, בעריכה ושליטה מחודשת של מערכות הדימויים שנוצרו והפיכתם בצורה מאורגנת לארכיוניים, טקסים, תערוכות זיכרון, אנדרטאות ומרחבי זיכרון חברתיים וקהילתיים. כל אלה בהמשך ל"מחוזות הזיכרון" של פייר נורה מציעים זיכרון קולקטיבי הנמצא בתהליך דינמי ומתפתח תמיד, פתוח לדיאלקטיקה של ההיזכרות והשכחה, רגיש לכל השימושים והמניפולציות, ופתוח יותר מתמיד לביקורת.

בסמינר נעמוד על היווצרות הזיכרון הקולקטיבי ביחס לאירועי קיצון ועל האופן בו אירועים אלה הופכים מהיסטוריה של האתמול לזיכרון קולקטיבי ולאופן שבו זיכרון זה מתפרק לתת-קבוצות ומייצר נרטיבים שונים של זיכרון קולקטיבי זיכרון נגדי. ננתח את הייצוגים שנוצרו בשנתיים האחרונות ונדון בממלכתיות, לאומיות ושליטה של ארגון הזיכרון הקולקטיבי אל מול אקטים רדיקלים ואתגרים אתיים.

ייצוגי המגוונים של הזיכרון הקולקטיבי מוצגים על במות רבות: בבתי משפט, בסרטים תיעודיים ובדיווחים חדשותיים, בסרטי קולנוע, במוזיאונים להיסטוריה וזיכרון, בתערוכות אמנות והנצחה, באנדרטאות, בטקסים ובפרויקטים שונים של תרבות חזותית. במהלך הסמינר נעמוד על מגוון ייצוגיים אלה ועל האופן בו מתעצב הזיכרון הקולקטיבי בימים אלה לנגד עינינו כאשר אירועי הקיצון עצמם ממשיכים להתרחש כהיסטוריה בזמן אמת.

הציר השני יתמקד בשאלת השרידים החומרניים. נחקור את המשיכה שלנו לחורבות, נבחן את השאלה מה ההבדל בין סוגים שונים של הריסות (בתי מגורים, תשתיות, מונומנטים) ונשאל אילו הריסות אנו רואים ולאילו אנו עיוורים. לבסוף נבחן את אפשרותה של תקווה בין החורבות: כיצד הן מאפשרות לנו לחשוב מחדש את עצמנו ואת הזמן שבו אנו חיים וכיצד הן מייצרות פעולה אזרחית של זיכרון ושל שינוי.

הריסות — כשם עצם וכשם פעולה — הן חלק בלתי נפרד מהנוף המקומי והגלובלי. כשרידים ארכיאולוגיים, כעקבות למלחמה ונישול או כצלקות עירוניות של התפוררות והזנחה, הריסות נעות בין קונקרטיות של תהליכים טבעיים ומעשי ידי אדם ובין סמלים רבי עוצמה. כייצוג מובהק של תרבות חזותית וחומרית, הריסות מעלות שאלות הנוגעות לטרנספורמציות חומריות, לשרידיו של המקור ולעקבות של אלימות חברתית.

המחקר על מה שהתקיים ואבד יוביל אותנו בשאלות של מקום, שפה וייצוג. מהו בית? מה קורה כשבית איננו עוד? מה בין הממד הפיזי (house) והסימבולי (home)? כיצד יש לחקור ייצוגים של פליטות ושל היעדר-בית? איך מייצגים זיכרון בחומר ועוד.

הקריאה תעבור בין ספרות ה-ruin lust, דרך מאמרים ביקורתיים על הריסות, ועד לשאלות של אלימות, אי-אלימות ותקווה ככלי פוליטי.

סמסטר ב'

איפה אתם חיים? חיים ביקורתיים ברשת ד"ר חגית קיסר, ד"ר יובל קרמניצר

איפה אתם חיים? לשאלה הבסיסית הזו נעשה בשנים האחרונות קשה יותר להשיב, בין היתר כיוון שלצד החיים במקום זמן מסוימים, אנחנו חיים יותר ויותר ברשת, ויכולים להימצא בכל מקום בו זמנית או לפחות מצופים לכך. אנחנו נסמכים על שירותי מידע ונתונים הנאספים בכל מקום ומשום מקום, מופצים בדימויים וטקסטים ומוצאים את עצמנו מפיצים אותם הלאה מבלי לדעת את מקורם. האם עוד ניתן להבחין בקווים ברורים בין החיים הממשיים בזמן ומרחב נתונים ובין החיים ברשת?

אם כן, איפה אנחנו חיים? ומאיזו עמדה במרחב הוירטואלי או הממשי מתאפשרת נקודת מבט ביקורתית? האם וכיצד אפשר ללכת נגד הזרם, כאשר הזרמים הם רבים וסוחפים? בסמינר נבקש לשאול, מצד אחד, על הרשת כמושא חברתי ותרבותי, ומצד שני, על עיצובן של החברה והתרבות כרשת. נשאל כיצד מודלים פוליטיים שהתפתחו ברשת משועתקים ומקבלים ביטויים פוליטיים חדשים במרחבים אנלוגיים (לדוגמה, תנועת האקרים והתוכנה החופשית). ומנגד, כיצד מושגי יסוד השייכים לעולם הפוליטי "הישן", הלאומי והמקורקע – כגון אזרחות, התביעה הנלווית לה לחירות ושוויון, והחובות המשתמעות ממנה, כמו גם טכניקות של זיכרון, ארכוב ושימור – משתנים ודורשים חשיבה מחודשת לאור הטרנספורמציה הרשתית.

במהלך הסמסטר נעסוק במתודולוגיות מחקר "ישנות" ו"חדשות" כמו ארכיון (דאטה-בייס), מיפוי (דאטה-ויזואליזציה), צילום/דימוי (דימויים רשתיים/ארכיאולוגיה של מדיה). נבקש לבחון ולפתח פרקטיקות של מחקר, ויותר מזה, של חיים ביקורתיים בעולם מרושת. נשאל גם כיצד מבנה הרשת מתקשר לפרקטיקות משדה האוצרות והיצירה. כיצד הרשת מציפה מחדש שאלות על איסוף, הצבה יחד והוצאה מהקשר ויצירת הקשרי משמעות חדשים.